

Rodzicielstwo. Wybrane zagadnienia kontekstów edukacyjnych, red. Danuta Opozda, Lublin: Wydawnictwo KUL 2007, ss. 368.

Obecnie uważa się, iż rozwój człowieka, jakość, a także kierunek tego rozwoju jest w dużej mierze zdeterminowany przez środowisko, zaś rodzina wydaje się jednym z jego najważniejszych elementów (Rostowska, 1995; Rostowski, 1986). Na szczególną uwagę zasługują tu: obszar aktywności, pełnienie ról, działania i czynności, stosunki i interakcje osobowe, procesy wzajemnego komunikowania, wymiana psychiczna i przekazy, a także nadawanie i odbiór komunikatów. Wpływa ona na doświadczenie członka rodziny, a więc na jego ślady pamięciowe, obrazy materialne, inne reprezentacje zdarzeń, sytuacji i przeżyć minionych, zmiany w schematach czynności, zachowań i przeżywania.

Praca pt. *Rodzicielstwo. Wybrane zagadnienia kontekstów edukacyjnych* wpisuje się w szeroko pojmowany nurt familiologii, tak ważny w dzisiejszej psychologii i psychoterapii. Stanowi ona wyraźną próbę potwierdzenia ważnej tezy, iż rodzina – jej struktura oraz funkcjonowanie – stanowią rodzaj tzw. metazasobu w rozwoju jednostki. Aby w ten właśnie sposób rozumieć rolę systemu rodzinnego, należy przywołać tu pojęcie salutogenezy, wprowadzone przez A. Antonovsky'ego (1995). Autor ten stworzył oryginalne pojęcia „immunogenów” oraz „patogenów”, a więc czynników o pozytywnym bądź negatywnym wpływie na życie, rozwój i funkcjonowanie jednostki. Dzisiejsza psychologia rodziny stara się zaadoptować te pojęcia i określić rozmaite cechy strukturalne i funkcjonalne rodziny w aspekcie „pato-” bądź „immunogenów”.

Recenzowaną pracę można scharakteryzować jako próbę identyfikacji i określenia immunogenów rodzinnych. Drugi jej cel to wskazanie źródeł pomocy, potrzebnych systemom rodzinnym w przypadku sytuacji kryzysowej. Można więc powiedzieć, iż praca zajmuje się problematyką kryzysu w rodzinie zarówno z punktu widzenia teorii, jak i praktyki, a konkretnie – poszukiwania sposobów i źródeł wsparcia.

W dwu pierwszych częściach pracy autorzy poszczególnych artykułów wymienili następujące elementy funkcjonowania systemu rodzinnego, traktując je jako czynniki immunogeniczne (sprzyjające zdrowiu i rozwojowi): religijność w rodzinie; wiedza rodziców o wychowaniu; traktowanie dziecka w sposób podmiotowy; kultura pedagogiczna rodziców; świadomość rodziców w zakresie kształtowania poczucia sensu życia dzieci.

Podsumowaniem niniejszych rozważań może stać się więc identyfikacja określonych cech i zachowań w systemie rodzinnym, które na podstawie literatury potraktowane mogą być jako *immunogeny* bądź *patogeny rodzinne* (Bishop, 2000). Antonovsky nazywa je z kolei Ogólnymi Zasobami Odpornościowymi (1995), zaś Olson – Mocnymi Stronami Rodziny (Olson, 1986, 1994). Taki właśnie zestaw immunogenicznych, a więc funkcjonalnych cech systemu rodzinnego zidentyfikowali autorzy omawianej pracy. W rezultacie został opracowany rodzaj modelu salutogenetycznego

rodziny, a więc systemu, który stwarza żyjącym w jego obrębie jednostkom w optymalne warunki do życia, funkcjonowania oraz rozwoju.

W części trzeciej autorzy pokusili się o określenie rodzajów oddziaływań pomocnych oraz ich źródeł w przypadku, gdy rodzina staje w obliczu kryzysu. Wsparcie, jakiego doświadcza osoba bądź rodzina zmagająca się z kryzysem, jest w ostatnich latach niezmiernie ważnym zagadnieniem nie tylko dla psychologii, ale także dla innych dziedzin nauki, np. pedagogiki społecznej. Wsparcie społeczne może być potraktowane jako zasoby, które są uruchamiane w kontakcie z innymi osobami, jako pomoc, którą niosą inni, bądź wymiana zasobów (Knoll, Schwarzer, 2005). Wśród najważniejszych działań i rodzajów aktywności, a także obszarów poszukiwań wsparcia wskazali oni na: szkołę rodzenia; przedszkole; szkołę, gdzie szczególnie istotna wydaje się edukacja zdrowotna; parafię katolicką; prasę popularną oraz popularno-naukową; poradnictwo psychologiczno-pedagogiczne; wolontariat wobec rodzin niewydolnych wychowawczo.

Wsparcie, jakiego potrzebuje rodzina zmagająca się z sytuacją trudną, dzieli się na wsparcie z tzw. pierwszego oraz drugiego kręgu. O ile pierwsze sprowadza się do oddziaływania pomocnego, jakiego dostarczają sobie wzajemnie najbliżsi członkowie rodziny, o tyle krąg drugi to wsparcie czerpane z dalszych źródeł, a więc z sąsiedztwa, instytucji, w których zasięgu oddziaływania znajduje się rodzina, rozmaitych grup wsparcia itd. Autorzy skupili się tu na kręgu drugim, wymieniając środowiska, w których rodzina powinna otrzymywać wsparcie. W ten sposób postulują oni zarówno pracę nad doskonaleniem profesjonalnym osób zatrudnianych w wymienionych placówkach, jak i pracę nad doskonaleniem systemu dystrybucji pomocy i wsparcia. Niniejszy sposób rozumienia wypływa z zastosowania bardzo powszechnego obecnie, tzw. modelu efektu głównego, dotyczącego dużych sieci wsparcia społecznego, które mają pozytywny wpływ na stan człowieka (Sheridan, Radmacher, 1998).

Omawiana książka jest próbą stworzenia kompendium wiedzy teoretycznej dotyczącej podstawowych problemów rodziny współczesnej, jak i określenia, gdzie i od kogo może ona uzyskać pomoc. Może ona stanowić cenny materiał do wykorzystania w kształceniu studentów kierunków pedagogicznych (np. w zakresie pracy socjalnej), psychologii, jak i w codziennej pracy osób zajmujących się terapią i doradztwem, kuratorów sądowych oraz samych rodziców.

BIBLIOGRAFIA

- A n t o n o v s k y A. (1995). Rozwikłanie tajemnicy zdrowia. Jak radzić sobie ze stresem i nie zachorować, Warszawa: Fundacja IPN.
- B i s h o p G. D. (2000). Psychologia zdrowia. Zintegrowany umysł i ciało, Wrocław: Wyd. Astrum.

- K n o l l N., S c h w a r z e r R. (2005). „Prawdziwych przyjaciół...”. Wsparcie społeczne, stres, choroba i śmierć, w: Wsparcie społeczne, stres i zdrowie, red. H. Sęk, R. Cieślak, Warszawa: PWN.
- O l s o n D. H. (1986). Circumplex Model VII: Validation studies and FACES III. *Family Process*, 25, 337-351.
- O l s o n D. H. (1994). Curvilinearity survives: The world is not flat, *Family Process*, 33, 32-38.
- R o s t o w s k a T. (1995). Transmisja międzypokoleniowa w rodzinie w zakresie wybranych wymiarów osobowości, Łódź: Wyd. UŁ.
- R o s t o w s k i J. (1986). Wpływ poziomu jakości małżeństwa oraz cech osobowości rodziców na rozwój psychiczny młodzieży, w: Społeczne konsekwencje integracji i dezintegracji rodziny, red. M. Ziemska, t. II, Warszawa: TWP.
- S h e r i d a n C. L., R a d m a c h e r S. A. (1998). Psychologia zdrowia, Warszawa: Instytut Psychologii Zdrowia PTP.

Wioletta Tuszyńska-Bogucka
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Tomasz B i e r n a t, Wolf D. S c h o l z, Mirosław S. S z y m a ń s k i, Hanna Z i e l i ń s k a - K o s t y ł o, *Entwicklung und Pflege der deutsch-polnischen Beziehungen in der Pädagogik*, Oldenburg: BIS-Verlag der C. von Ossietzky Universität Oldenburg 2007, ss. 88.

W ukazującej się od 1986 roku serii Oldenburger Universitätsreden publikowane są wykłady, przemówienia i artykuły naukowców i gości Uniwersytetu Carla von Ossietzkyego (UCO) w Oldenburgu. Jeden z ostatnich zeszytów poświęcony jest analizie relacji niemiecko-polskich na polu pedagogiki. Szczególną okazją do podjęcia tego tematu była obchodzona w 2006 roku dwudziesta piąta rocznica nawiązania współpracy między uniwersytetem oldenburskim a Uniwersytetem Mikołaja Kopernika (UKM) w Toruniu.

W publikacji przedstawiono prace czterech przedstawicieli obu środowisk naukowych. Całość została zatytułowana: *Die Entwicklung und Pflege der deutsch-polnischen Beziehungen in der Pädagogik [Rozwój i kultywowanie kontaktów niemiecko-polskich w pedagogice]*. Jest to jednocześnie tytuł pierwszego, wprowadzającego artykułu autorstwa prof. Mirosława S. Szymańskiego, dziekana Wydziału Pedagogicznego Uniwersytetu Warszawskiego. Choć nie należy on do żadnego ze środowisk naukowych obchodzących jubileusz, to jednak – jak zauważa we wstępie